

Вместе с тем, категория денег, денежной системы является одной из системообразующих в финансовых отношениях. Фактически, предмет финансово-правового регулирования связывается с движением публичных денежных фондов, особым образом и в особых формах сгруппированными денежными средствами. Именно поэтому вполне логично включить институт денег, денежного обращения в Общую часть финансового права, придав его содержанию более фундаментальный, методологический характер.

Особенностью правового регулирования отношений, связанных с деньгами, является то, что деньги, денежные массы должны находиться в постоянном обороте, движении. Их наличие и обращение обуславливают формирование цели и стимула предпринимательской деятельности. Показательно, что практически всеми гражданскими законодательствами стран СНГ предпринимательство и предпринимательская деятельность трактуются через призму получения прибыли, увеличения денежных средств субъектов этой деятельности. Движение наличных и безналичных денег и представляет содержание денежного обращения. Денежное обращение включает всю совокупность потоков денежных масс, движущихся по встречным направлениям, что выражается в форме взаимозачетов, охватывающих систему отношений между всеми субъектами, участвующими в финансовой деятельности.

В. І. Ричаківська, канд. екон. наук, доц.,
Головний бухгалтер — Директор
Департаменту бухгалтерського обліку НБУ

ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВИМОГ РЕГУЛЯТОРНИХ ОРГАНІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Банківська система України розпочала перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку з 1 січня 1998 року і започаткувала реформування бухгалтерського обліку в Україні.

У банках України нові норми обліку та звітності на вимогу міжнародних фінансових організацій почали впроваджуватись прискореними темпами. За результатами проведеної в цьому на-

прямку роботи можна зробити висновок: для України визнані у світовій практиці норми є прийнятними.

На сьогодні впровадження МСФЗ у методологію бухгалтерського обліку є об'єктивною необхідністю подальшого розвитку, і його значення важко переоцінити. Практика показала, що в Україні запровадження вимог МСФЗ йде у вірному напрямі. Це дозволяє спростити та здешевити процедури оцінки вартості українських банків з метою виходу їхніх фінансових інструментів на зовнішні фондові ринки або з метою продажу частки капіталу іноземним інвесторам.

Однак ця робота значно ускладнюється з огляду на те, що самі МСФЗ постійно змінюються і удосконалюються в рамках зближення з вимогами US GAAP. Так, наразі внесено зміни у 17 з 31 чинного МСБО, а також затверджено 7 нових МСФЗ. Деякі з нових підходів є складними для розуміння і практичного застосування, що також ускладнює їх впровадження. Зокрема, це стосується питань оцінки активів, а саме: визначення справедливої вартості фінансових інструментів, визначення вартості об'єднання бізнесу та гудвілу, визнання зменшення корисності, застосування методу ефективної ставки відсотка щодо визнання процентних доходів і витрат тощо.

Ураховуючи те, що інформація, яка формується в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності, використовується з метою управління, складання фінансової, статистичної, управлінської звітності, регулювання банківської діяльності, велике значення має гармонізація процесів реформування в усіх цих сферах. З огляду на сказане на сьогодні одним із найважливіших питань у банківській сфері є узгодження вимог нормативно-правових актів НБУ під час реалізації положень МСФЗ і Базеля.

Стосовно внесення змін до нормативно-правових актів НБУ з бухгалтерського обліку для урахування вимог Базеля, слід звернути увагу на розкриття у фінансовій звітності всієї інформації, необхідної для оцінки ризиків та капіталу банків. Однак загалом на сьогодні вимоги МСФЗ і Базельського комітету з банківського нагляду не гармонізовані. Можна виділити такі основні відмінності між вимогами МСФЗ до фінансової звітності та вимогами банківського нагляду (табл. 1).

Деякі зміни у цьому напрямі здійснені в МСФЗ, зокрема, затверджений новий МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття», який вимагає подання значно більшого обсягу інформації з питань управління ризиками, у тому числі — і якісної інформації.

Таблиця 1

РОЗБІЖНОСТІ МІЖ МСФЗ І БАЗЕЛЕМ II

Види розбіжностей	МСФЗ	Базель II
Капітал	Різниця між активами і зобов'язаннями	Основний капітал + Додатковий капітал — Відвернення
Фінансові інструменти	4 категорії: 1. За справедливою вартістю через фінансовий результат 2. Наявні для продажу 3. Кредити і дебіторська заборгованість 4. Утримувані до настання терміну погашення	2 категорії: 1. Інвестиційний портфель 2. Торговий портфель
Оцінка	1 та 2 категорії — за справедливою вартістю. Генерується дохід (капітал) в результаті покращення вартості активів та погіршення вартості зобов'язань	Заборона генерування доходу в результаті оцінки за справедливою вартістю, так як протирічить вимогам до якості капіталу
Класифікація кредитів	2 групи: 1. Такі, які не мають ознак зменшення корисності 2. Такі, за якими визнається зменшення корисності	5 груп: 1. Стандартні 2. Під контролем 3. Субстандартні 4. Сумнівні 5. Безнадійні
Резерви під знецінення активів	На різницю між балансовою вартістю активів та сумою очікуваного відшкодування	% від загальної вартості груп активів, сформованих залежно від величини ризику за ними
Консолідація	Консолідація всіх контролюючих материнською компанією вітчизняних і іноземних дочірніх компаній, в т. ч. і тих які займаються не основними для даної групи видами діяльності	Консолідація тільки підприємств концерну, які займаються банківськими та іншими фінансовими операціями. Можливе звільнення від консолідації з дозволу наглядових органів
Інформація	Забезпечується інформація про майновий та фінансовий стан компанії та зміни в них	Інформація про майновий та фінансовий стан компанії не враховується
Розкриття інформації	• Кількісна • Якісна (МСФЗ 7 — з 1.01.07)	• Кількісна • Якісна
Ризики	• Кредитний • Процентний • Валютний • Ліквідності	• Кредитний • Ринковий: — процентний — пайових цінних паперів — валютний — товарний • Операційний

Велика робота щодо гармонізації наглядових і бухгалтерських вимог здійснюється також і в Базельському комітеті, зокрема в ньому створено окрему групу з питань обліку і аудиту; розроблена основа консолідованої фінансової звітності FINREP. На сьогодні з метою досягнення можливості застосування даних фінансової звітності для регуляторних цілей, особливо — в частині оцінки за справедливою вартістю та створення резервів за активними операціями банків, пропонується використовувати систему «фільтрів», яка застосовуватиметься не до оцінки активів, а до визначення регулятивного капіталу.

В. М. Савченко, канд. екон. наук, докторант,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки УААН», Київ

ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Функції обліку є центральною категорією науки рахунковедення. Окреслення функцій бухгалтерського обліку ґрунтується перед усім на усвідомленні ролі, сутності та задач бухгалтерського обліку. Існування різних підходів до тлумачення сутності бухгалтерського обліку об'єктивно зумовлено його багатоаспектністю. Більш поширеними є натуралістична та реалістична концепції тлумачення сутності бухгалтерського обліку. За реалістичною концепцією, що відповідає сучасним уявленням, бухгалтерський облік як теоретична наука (рахунковедення) має розкривати сутність фактів господарського життя. Його основним завданням є забезпечення можливості пізнання господарської діяльності з метою її оптимізації. Сутність рахівництва, як облікової практики — це організація процесу інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

На різних етапах послідовно виникають та паралельно існують облікові задачі, що пов'язано із тенденціями еволюції обліку, зростанням його ролі та розширенням його цільових функцій відповідно розвитку суспільно-економічних відносин. Облікова система, наукові засади розробки якої є предметом рахунковедення, а побудова — функцією практичного рахівництва має враховувати необхідність постановки та комплексного розв'язання цих задач.